

การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาที่เป็นเอกภาพ*

UNIFIED PROSECUTION INVESTIGATION STUDY

อิงครัต ดลเจิม

Ingkarad Doljerm

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammarath University

E-mail: idoljerm@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทยเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ในส่วนของบทบัญญัติการปฏิรูปกฎหมายสูงสุดของประเทศไทยคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง เพื่อแก้ปัญหการสอบสวนฟ้องร้องให้เกิดความมีเอกภาพ และประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักนิติธรรม งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย ข้อที่ 2) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทยจะทำงานแยกกันระหว่างการสอบสวน กับ การฟ้องร้อง โดยพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวน แล้วก็มีความเห็นในทางรูปคดีว่าควรฟ้องคดีหรือไม่ส่งไปยังพนักงานอัยการพิจารณาว่าจะต้องนำคดีฟ้องร้องขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลหรือไม่ จะเห็นว่า “ผู้ฟ้องคดีมีได้ลงไปรับทราบข้อมูลในขั้นตอนของการสอบสวนใดๆ เลย แต่พิจารณาจากสำนวนการสอบสวนที่ทำเสร็จแล้วส่งมาเป็นหลัก” ปัญหาจึงเกิดขึ้นจากการทำงานแบบแยกส่วนนี้ โดยเฉพาะคดีสำคัญหรือ คดีที่มีอัตราโทษสูง เป็นการทำงานที่ขาดการร่วมมือกันทำให้เกิดความไม่เที่ยงตรง ส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน ผลการศึกษาตัวอย่างของต่างประเทศ พบว่า การสอบสวนฟ้องร้องของทุกประเทศเป็นอำนาจเดียวกัน ทำงานร่วมกัน ผลจากงานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้ปรับแก้กฎหมายเรื่องการสอบสวนคดีและฟ้องร้องคดีให้เป็นเอกภาพเดียวกัน โดยให้พนักงานอัยการรับผิดชอบและทำการสอบสวนคดีอาญาทุกประเภท โดยเฉพาะคดีสำคัญ ซึ่งอาจใช้ดุลยพินิจให้พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทแทนได้ในบางลักษณะคดี

คำสำคัญ: การสอบสวน, การฟ้องร้องคดีอาญา, ความเป็นเอกภาพ

* Received 13 December 2021; Revised 27 December 2021; Accepted 28 December 2021

Abstract

The problem of investigating criminal prosecute has been occurred constantly in Thailand until it appears in the reform provisions section in the constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, Section 258 (d) that aims to solve the problem of investigating criminal prosecute. This research aims to 1) study and analyze the problem, obstacles of the department's unity in the process of the criminal justice in Thailand. Secondly, to study, analyze and compare the working process unity in the criminal justice in Germany, France and Japan and compare to the process in Thailand. The study found that criminal prosecution investigations in Thailand, operates separately between investigations and prosecutions process. Those who receive complaints or accuser will conduct an investigation when there's enough evidence and have an agreement whether or not to prosecute the case, before passing it on to a prosecutor. Therefore, "The plaintiff doesn't acknowledge any information at any stage of the investigating process. However, the case will be considered mainly from the completed interrogation rhetoric." As a result, this problem causes by working in isolation, especially, the important case, life sentence case or death penalty case. Due to the lack of incorporation between the investigation and the prosecution process, will cause an error or a mistake that has an effect on the people's freedom right and this problem has been occurred continuously. The case study in the Sampling countries that are Germany, France and Japan found that, the process of investigation and prosecution effectively work together. Therefore, this study's has a suggestion to correct the law in practice, unite the process of investigation and prosecution. Prosecutor should take charge all the criminal investigation rhetoric and also take charge to investigate it. Especially the important case, however, the inquiry official could investigate instead for a certain type of case.

Keywords: Investigation, Criminal Litigation, Unity

บทนำ

เป็นประเด็นปัญหาสำคัญในประเทศไทยมายาวนานในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา สร้างปัญหาให้สังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

จักไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง. (1), (2), (3) ได้บัญญัติให้มีการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมไว้ โดยเฉพาะเรื่องของการสอบสวนฟ้องร้องดังนี้

“มาตรา 256 ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม

(1) ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือ ประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ รวมตลอดทั้งการ สร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความ ไม่เป็นธรรมในสังคม

(2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญารวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนรับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก

(3) เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่างๆที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ให้มีอำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงหลักการสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในชั้นการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ที่ต้องการความเป็นเอกภาพในการทำงาน กล่าวคือการพยายามให้งานด้านสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ที่ในทางปฏิบัติในประเทศไทยส่วนใหญ่จะตกอยู่ในอำนาจของตำรวจ ลำพังเป็นส่วนใหญ่ กับอำนาจฟ้องร้อง ซึ่งกระทำโดยพนักงานอัยการ ทั้งที่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มาตรา 2 (10) ให้ความหมายของ “การสืบสวน” หมายถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด และมาตรา 2(11) “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดให้อำนาจสอบสวนอยู่กับพนักงานฝ่ายปกครองด้วย ดังปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 2 อำนาจสืบสวนและสอบสวน มาตรา 17 และมาตรา 18 บัญญัติว่า

“มาตรา 17 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

“มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

จากบทบัญญัติในมาตรา 18 เห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญา มิได้ผูกขาดอยู่แต่เฉพาะตำรวจ แต่พนักงานฝ่ายปกครองก็มีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีอาญาได้พอๆกัน ปัญหาสำคัญของการสอบสวนของประเทศไทย คือในทางปฏิบัติกลับไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย บทบาทการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาส่วนใหญ่กลายเป็นงานหลักของตำรวจไปเพียงหน่วยเดียว นอกจากนั้นงานสอบสวนยังแบ่งแยกจากงานการฟ้องร้องอย่างเห็นได้ชัด เพราะกระทำต่างองค์กรกัน กล่าวคือ พนักงานอัยการ ผู้ซึ่งต้องทำการฟ้องร้องดำเนินคดีขึ้นสู่ศาล แยกการทำงานออกมาอย่างชัดเจน การทำงานจึงมีลักษณะของการแยกกันทำและแบ่งเป็น 2 ส่วน ในการทำการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ทั้งที่การฟ้องคดีนั้น ผู้ร่างฟ้องคดีต้องเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับตัวคู่ความตลอดทั้งเนื้อหาสาระข้อเท็จจริงพยานหลักฐาน และปรับกับข้อกฎหมายอย่างเพียงพอ จากต้นเหตุดังกล่าวในประเทศไทยจึงเกิดความผิดพลาดในการดำเนินคดีอาญาเกิดขึ้นหรือเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยของสังคมหลายคดี เช่น คดีเซอร์เียน คดีครูจอมทรัพย์ คดีขับรถชนตำรวจเสียชีวิตแล้วอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี เป็นต้น ปัญหาจึงเกิดคำถามขึ้นว่า การสอบสวนฟ้องร้องที่มีเอกภาพมีประสิทธิภาพจะเป็นอย่างไร ทำอย่างไรประเทศไทยจึงเกิดความเป็นเอกภาพในการสอบสวนฟ้องร้องได้จริง (อิงครัตตลเจิม, 2561)

จากการศึกษาทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อสืบค้นแล้วพบว่าหลักการที่สำคัญในเรื่องนี้คือ “การสอบสวนฟ้องร้องต้องเป็นอำนาจเดียวกัน” หมายความว่า การสอบสวนฟ้องร้องต้องมีผู้ทรงอำนาจเดียวที่มีอำนาจสูงสุดในการดำเนินการหรือบริหารจัดการ และมีหน่วยที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือเพื่อให้การสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องนั้นมีความสมบูรณ์แท้จริง ได้ความจริงแท้ตามหลัก “ตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) ซึ่งในประเทศเราใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยในระบบจะพบว่า พนักงานอัยการจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาเป็นหลัก แต่พนักงานอัยการโดยลำพังจะทำงานเองเพียงหน่วยเดียวไม่ได้ กฎหมายจึงให้มีพนักงานฝ่ายปกครองและหรือตำรวจ ตลอดทั้งนิติวิทยาศาสตร์ และหน่วยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมทำงาน

สืบสวนสอบสวนด้วย สำหรับคดีเล็กๆ น้อยๆ คดีไม่ยุ่งยากซับซ้อน อัยการก็สามารถให้หน่วยงานที่ช่วยหรือร่วมสอบสวนรับมอบอำนาจทำการสอบสวนแทนพนักงานอัยการได้ (Claus Roxin, 2014) ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติของประเทศไทยเราอย่างเห็นได้ จึงต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย
2. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร จากตำรา บทความ กฎหมาย ในประเทศไทยและของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น มุ่งเน้นระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งเป็นระบบที่ประเทศไทยและประเทศที่ทำการศึกษาใช้อยู่ในปัจจุบัน และศึกษาถึงความเป็นเอกภาพของงานสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาเพื่อการวิเคราะห์สังเคราะห์กับกฎหมายและทางปฏิบัติของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่คำตอบตามวัตถุประสงค์ในการสร้างความเป็นเอกภาพของการสอบสวนฟ้องร้องให้มีประสิทธิภาพในประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของความเป็นเอกภาพของหน่วยต่าง ๆ ในกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน พบว่ามีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ ในชั้นสืบสวนสอบสวนและฟ้องร้องยังไม่มีความเป็นเอกภาพ แต่มีลักษณะแยกหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานแบบของหน่วยใครก็หน่วยนั้น ขาดการบูรณาการเป็นเนื้อเดียวกัน เสร็จแล้วก็ส่งผ่านไปอีกหน่วยหนึ่งเป็นขั้น ๆ ไป ยังไม่มีความเป็นเอกภาพในเชิงการปฏิบัติงาน ดังหลักการที่ว่า “การสอบสวนฟ้องร้องเป็นเรื่องเดียวกัน” ทำให้เกิดความล่าช้าและผู้ต้องหาต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีถึงศาลเป็นเวลานาน สำหรับผู้ที่ต้องถูกเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐ ก็ต้องถูกขังระหว่างการสอบสวนฟ้องร้องเป็นเวลานานเช่นกัน หรือต้องพยายามหาเงินประกันหรือหลักประกันเพื่อไม่ต้องถูกขังระหว่างการพิจารณา ปัญหาดังกล่าวนี้นักศึกษาค้นพบข้อเท็จจริงว่า องค์การแรกคือ ตำรวจทำงานแยกส่วนโดยมีอำนาจเด็ดขาดในองค์กร ในเรื่องของการสืบสวนสอบสวน กล่าวคือ มีบทบาทหลักในการ จับกุม ตั้งข้อหา สอบสวน และสรุปเสนอ

ความเห็นทางคดีต่อไปยังอีกส่วนงานหนึ่งคืออัยการ เมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนจากตำรวจ พนักงานอัยการจะทำงานตรวจสำนวนการสอบสวนและมีคำสั่ง ฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งต้องเข้าสู่กระบวนการขั้นตอนตามแบบพิธีของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถึงแม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย จะให้อัยการสามารถส่งสำนวนกลับให้พนักงานสอบสวนสอบเพิ่มเติมได้ก็ตามที่ แต่ก็ยังเป็นลักษณะการให้สอบข้อมูลเพิ่มเติมเท่านั้น (อิงครัต ดลเจิม, 2561)

ข้อค้นพบที่สำคัญคือ การสอบสวนฟ้องร้อง ในทางกฎหมายและทางปฏิบัติของประเทศไทยยังไม่เป็นเอกภาพเดียวกัน ตามทฤษฎี “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” (คณิต ณ นคร, 2564) จึงใช้เวลามากและมีข้อบกพร่องในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเกิดขึ้นได้มาก

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นเอกภาพของหน่วยต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับของประเทศไทย พบว่าในคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ในระบบกล่าวหาเป็นเอกภาพเดียวกัน ซึ่งมีการพัฒนาของระบบ กล่าวคือในอดีต แต่เดิมการสอบสวนฟ้องร้องพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอยู่ในอำนาจเดียว เป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มีลักษณะที่ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” กับ “หน้าที่พิจารณาพิพากษา” ออกจากกัน โดยให้องค์กรเดียวกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองประการ กรณีจึงมีแต่ “ผู้ไต่สวน” และ “ผู้ถูกไต่สวน” เท่านั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะตกอยู่ในฐานะเป็น “กรรมในคดี” ซึ่งปัจจุบันไม่มีการนำมาใช้แล้วในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ระบบใหม่ที่ถูกนำมาใช้จนถึงปัจจุบันคือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เป็นระบบที่แยกหน้าที่แยกอำนาจ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ อำนาจหน้าที่ “พิจารณาพิพากษา” ออกจากกัน ให้องค์กรที่ต่างหากจากกันคนละองค์กรเป็นผู้ทำหน้าที่ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบการพิจารณาคดีสมัยใหม่เพราะสอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม จึงเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันประเทศต่างๆในโลกได้เปลี่ยนระบบการดำเนินคดีอาญาจากระบบไต่สวนมาเป็นระบบกล่าวหาแล้ว ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่เปลี่ยนมาใช้ “ระบบกล่าวหา” (คณิต ณ นคร, 2564) ซึ่งระบบกล่าวหา ปรากฏตามแผนภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2562)

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการในระบบกล่าวหา

ข้อสังเกตจากแผนภาพข้างต้นระบบจะแยกเป็น 2 ส่วน และผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้บริหารงานยุติธรรม” คนสำคัญที่ต้องเกี่ยวข้องทั้งในส่วนแรกและส่วนที่ 2 คือ “พนักงานอัยการ” กล่าวคือเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีมาตั้งแต่ต้น และทำหน้าที่ดำเนินคดีในชั้นพิจารณาร่วมกับศาล บทบาทของอัยการจึงมีส่วนสำคัญมากในการส่งผ่าน “พยานหลักฐานอันเป็นข้อมูลข้อเท็จจริงของข้อหาและข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงของบุคคลผู้กระทำความผิด” ไปยังศาลได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความถูกต้องสมบูรณ์ตรงตาม “ความเป็นจริง” อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้กับผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้องยุติธรรม ตลอดทั้งการใช้ดุลพินิจในการใช้ “มาตรการบังคับทางอาญา” กับบุคคลนั้นได้อย่างเหมาะสม (Individualization of Punishment) และนำไปสู่การใช้โทษให้เหมาะสมกับบุคคลผู้กระทำความผิดในแต่ละรูปเรื่องข้อเท็จจริงของคดี

การที่พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนในคดี โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำหน้าที่สืบสวนและเป็นผู้ช่วยเหลือในการสอบสวน จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดีจากความรู้ความสามารถทางกฎหมายของอัยการ และยังป้องกันการทุจริตในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้นทางได้อีกระดับหนึ่งด้วย ลดปัญหาการใช้ความรุนแรง การซ้อมทรมาน ที่ทำให้กระบวนการในชั้นนี้ล้มเหลว เกิดความผิดพลาด (Miscarriage of Justice)

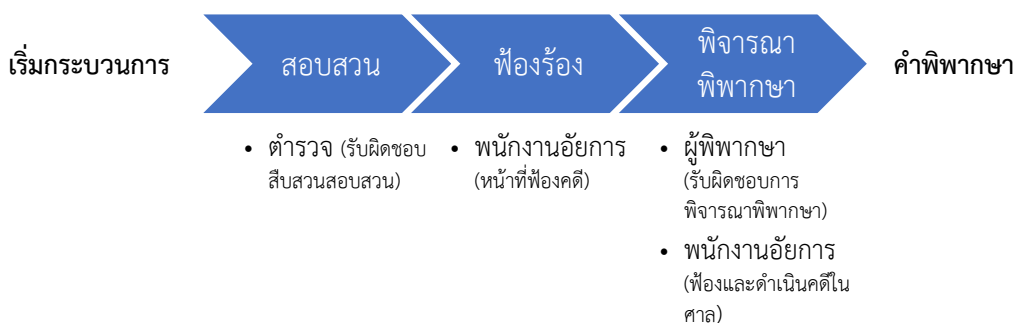
ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการจะเป็นผู้บริหารคดีตั้งแต่เริ่มแรก กล่าวคืออัยการเข้ามารับรู้ข้อเท็จจริงตั้งแต่ขั้นสืบสวนในคดีสำคัญ และทำหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาคือ แต่ในคดีเล็กน้อยๆ ทั่วไป ก็อาจมอบให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแทนได้ และอัยการจะมีหน้าที่หลักในการฟ้องร้องดำเนินคดีจนกล่าวได้ว่า “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นเรื่องเดียวกัน” ในกฎหมายและทางปฏิบัติของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (John H. Langbein, 1977) ในญี่ปุ่น พนักงานอัยการมีบทบาทมากในการรับผิดชอบสำนวนการสอบสวน สามารถทำงานร่วมกับพนักงาน

ฝ่ายปกครองหรือตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยเน้นความร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริงในเบื้องต้น การจะฟ้องคดีจะต้องมีข้อเท็จจริงจากการสืบสวนสอบสวนค่อนข้างแน่ชัดว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง จึงจะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาล ในญี่ปุ่นการสอบสวนฟ้องร้องจึงเป็นเอกภาพในการทำงานร่วมกันมาก ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสพบว่ามีความร่วมมือกันในการสอบสวนฟ้องร้องของ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษาสอบสวน และหน่วยงานต่างๆอย่างมีเอกภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสเช่นกัน (อิงครัต ดลเจิม, 2561)

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย ซึ่งได้นำ “ระบบกล่าวหา” มาใช้ในการดำเนินคดีอาญา แต่จากข้อมูลที่สืบค้นและทางปฏิบัติพบว่าของประเทศไทยแตกต่างจากประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศที่ทำการศึกษากล่าวคือ เราแบ่งแยกกระบวนการออกเป็น 3 ส่วน โดยเราแยกสอบสวน ออกจากการฟ้องร้องคดี แตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบเดียวกันกับประเทศไทย ปรากฏตามแผนภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2562)

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการในระบบกล่าวหาของประเทศไทย

จากแผนภาพ อัยการผู้ฟ้องคดีมิได้เข้าไปรับทราบเรื่องราวต่าง ๆ อย่างละเอียดมา แต่ต้น ต้องรอรายงานการสอบสวนที่ส่งมาจากตำรวจ แต่อัยการมีหน้าที่ต้องเขียนคำฟ้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล จึงเป็นอุปสรรคในการรับรู้เรื่องราวต่างๆของอัยการในส่วน “ข้อมูล ข้อเท็จจริงของข้อหาและข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงของบุคคลผู้กระทำความผิด” และการดำเนินการสอบสวนได้เสร็จสิ้นไปแล้วในชั้นตำรวจที่ผูกขาดเพียงหน่วยงานเดียว ยกเว้น คดีพิเศษที่อยู่ในความดูแลของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งในทางปฏิบัติจึงมีโอกาสผิดพลาดหรือมีโอกาสเกิดการกระทำที่มิชอบในเรื่องของพยานหลักฐานได้ง่าย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

ที่มีผลกระทบสิทธิในทางคดีของบุคคลที่พึงได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนและยังมีผลต่อความผิดหรือบริสุทธิในคดี กล่าวคือ พยานหลักฐานในชั้นเริ่มต้นอาจถูกบิดเบือนแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปจากความจริงได้ง่าย

ตัวอย่าง “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม มีความซับซ้อน ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงควรต้องให้พนักงานอัยการลงมาทำหน้าที่สอบสวนคดีด้วยตนเองดังเช่นที่ปรากฏในนานาอารยประเทศและ ตามรูปแบบของระบบ “กล่าวหา” ที่มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะทำให้ “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” และการที่พนักงานอัยการมีข้อมูลของบุคคลผู้กระทำความผิดและรู้สาเหตุการกระทำความผิดอย่างชัดเจน จะสามารถใช้ดุลพินิจสั่งใช้มาตรการต่างๆ ได้อย่างมีภาวะวิสัย เช่น สั่งไม่ฟ้อง สั่งชะลอการฟ้อง หรือเสนอศาลเพื่อใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ แทนได้หากเข้าเงื่อนไขของกฎหมาย

ในประเด็นนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์กล่าวถึงกันมากและถกเถียงกันมานานแล้ว เป็นสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยอีกประการหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบและกลไกการสอบสวนเสียใหม่หรือไม่ ผลจากการศึกษาวิจัยและการปฏิบัติในต่างประเทศหลายประเทศยืนยันชัดเจนว่า “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” และ อัยการต้องเป็นผู้รับผิดชอบสอบสวนคดีเองในฐานะผู้รับผิดชอบสำนวนคดี เช่นใน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โปรตุเกส สาธารณรัฐฝรั่งเศส ญี่ปุ่น หรือแม้ในสหราชอาณาจักร ปัจจุบันก็มีอัยการแล้ว และอาจจะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจได้บ้างในคดีเล็กน้อย ๆ ทั่วไป จะทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพได้ ระบบที่ดีย่อมป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าชั้นตอนใด ๆ การแทรกแซงจากอำนาจใด ๆ จากภายนอกจะเป็นสิ่งทำลายความถูกต้องจริงแท้ของพยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นการทำลายความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน และคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างชั่วร้าย และหมายถึงล้มเหลวของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างสิ้นเชิง ความร่วมมือกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการตรวจสอบค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานให้เป็นที่น่าเชื่อถือ ทุกหน่วยงานจึงมีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้นเพียงแค่บทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าในชั้นเจ้าพนักงานหรือในชั้นพิจารณาพิพากษาก็ตาม เพื่อร่วมสร้างความยุติธรรมอย่างแท้จริงและเป็นบทบาทของทุกฝ่ายที่ต้องกระตือรือร้น (Active) เพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชนและสังคม (ธานี วรภัทร์ และอิงคริต ดลเจิม, 2561)

ในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง มีอีกประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ เรื่องการ “ร้องทุกข์กล่าวโทษ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 2(7) และ (8) จะกำหนดให้ร้องทุกข์กล่าวโทษกับ “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” ซึ่งในทางปฏิบัติประชาชนก็จะไปร้องทุกข์กับตำรวจเป็นหลักและก็มีประเด็นของการไม่รับแจ้งความเกิดขึ้นบ้าง ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นก็ดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ดี ให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์

กับพนักงานอัยการได้อีกด้วย ซึ่งเป็นอีกทางหนึ่งที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ไม่ผูกขาดอยู่แต่เพียงหน่วยงานเดียว (Heribert Ostendorf, 2012)

ในเรื่องของการ“ตั้งข้อหาและการปรับบทฐานความผิดอาญา” ข้อหาคือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด (คณิต ณ นคร, 2564) เมื่อพิจารณาจากระบบและกลไกการดำเนินคดีอาญาไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1. ปัญหาการปรับบทฐานความผิด ปัจจุบันการตั้งข้อหาและการปรับบทความผิดยังอยู่กับตำรวจเพียงลำพังหน่วยงานเดียว ส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคมในชั้นสอบสวนอย่างมาก คือ การตั้ง“ข้อหา” และการปรับบทว่าการกระทำนั้นผิด“ฐานความผิดใด” จากหลัก“การสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” จึงเป็นหลักสากลที่เป็นประกันการดำเนินคดีที่ถูกต้อง (Claus Roxin, 2014) แต่ประเทศไทยหลักนี้ยังไม่สามารถทำได้ การปรับบทฐานความผิดให้ถูกต้องตรงกับกระทำที่เกิดขึ้นจึงตกอยู่กับเจ้าพนักงานตำรวจโดยลำพังเท่านั้นมาเป็นเวลานานแล้ว เราแยกกันทำงานระหว่างองค์กรตำรวจกับอัยการ ทำให้อัยการเจ้าของสำนวนจะทราบเรื่องราวต่างๆ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นช้ามาก และการปรับบทกฎหมายได้ถูกกำหนดมาจากตำรวจเรียบร้อยแล้วทุกคดี ทุกอย่างได้ทำมาเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว (ธานี วรรณกิต, 2562) ที่ผ่านมามีการเกิดความผิดพลาดบกพร่องและก่อความเสียหายแก่ประชาชน เพราะในชั้นตำรวจรวบรวมพยานหลักฐาน แจ้งข้อหา ปรับบทฐานความผิด รวมอยู่ที่งานตำรวจหน่วยเดียว เช่น คดีเซอร์รี แอนด์ คดีครุจอมทรัพย์ ฯลฯ เป็นต้น

แนวทางที่ต้องปรับปรุงแก้ไขคือ ต้องทำให้เป็นไปตามระบบของกระบวนการสอบสวนฟ้องร้อง ใน “ระบบกล่าวหา” อย่างถูกต้องตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1. กล่าวคือ หลัก “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” หรืออัยการ กับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจต้องทำคดีร่วมกัน เพราะอัยการเป็นคนทำสำนวนเสนอคดีขึ้นสู่ศาล ในการสอบสวนต้องให้การทำงานของตำรวจและอัยการใกล้ชิดกันมากขึ้น พนักงานอัยการต้องเข้ามาสอบสวนคดีตั้งแต่ต้น ซึ่งต้องวางหลักเกณฑ์ในรายละเอียดทางปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่องการให้อัยการช่วยรับรองการตั้งข้อหา และดุลพินิจการปรับบทฐานความผิดอาญา ตั้งแต่ก่อนสรุปสำนวนการสอบสวนแล้วเสร็จ เพื่อยืนยันความถูกต้องของการปรับใช้กฎหมายและชอบธรรมตามกฎหมาย พนักงานอัยการควรเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน เช่นเดียวกับที่ปรากฏในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น (อิงครัต ดลเจิม, 2561)

การตั้ง “ข้อหา” และการ “แจ้งข้อหา” เป็นสิ่งที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมาก การตั้งข้อหาและการแจ้งข้อหาจึงต้องการความเป็นภาวะวิสัย และสัมพันธ์กับพยานหลักฐานที่มี โดยเฉพาะเหตุผลทางกฎหมาย และกระทำอย่างรอบคอบ มิฉะนั้นจะเป็นการกระทำที่คุกคามสิทธิของบุคคล ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายส่วนใหญ่ ข้อหา จะถูกตรวจสอบจากพนักงานอัยการก่อน โดยเฉพาะในคดีสำคัญ มิใช่ปล่อยให้พนักงานสอบสวนอย่างที่เราปรากฏในประเทศไทย

2. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นเอกภาพของหน่วยต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับของประเทศไทย กล่าวคือ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือหลัก “สอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” ในระบบกล่าวหา กฎหมายกำหนดให้อัยการทำหน้าที่บริหารคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง และนำคดีขึ้นสู่ศาลในชั้นพิจารณาพิพากษา อัยการจะรับผิดชอบสำนวนการสอบสวนทั้งหมด ในฐานะทนายความแผ่นดินที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมายมาก ความเป็นเอกภาพของคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมีสูงและทำให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดี สำหรับหน่วยงานอื่น ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และหน่วยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็จะทำงานร่วมกับพนักงานอัยการเพื่อการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดี ให้ความร่วมมือในการทำงานระหว่างผู้สนับสนุนหรือช่วยในการสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งอาจได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจกับระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้เกิดความสมดุลของการพิสูจน์พยานหลักฐานที่แท้จริง จากเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายภาคส่วน (Volker Krey, 2009)

ในการสอบสวน อัยการจะไม่ถูกผูกมัดกับเขตอำนาจศาลของรัฐ แต่สามารถกระทำการใด ๆ อันเป็นการจำเป็นที่เกี่ยวกับการสอบสวน พนักงานอัยการย่อมสามารถกระทำได้ทั่วประเทศในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องของประเทศเยอรมนีเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวไม่อาจแบ่งแยกได้ พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้กระทำตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของพนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและต้องมีความรับผิดชอบต่อการสำนวนการสอบสวน (คณิต ผนนคร, 2564) คือ การขอด้วยกฎหมายของการสอบสวน การขอด้วยระเบียบของการสอบสวน ความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และความเชื่อถือได้ของการสอบสวน กล่าวโดยสรุปคือ ตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มต้นคดี การดำเนินคดีต่อไป และการวินิจฉัยสั่งคดี ผู้รับผิดชอบกระบวนการทั้งหมดในขั้นนี้ คือ พนักงานอัยการเพราะเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเอง

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่ามีการร่วมมือกันในการสอบสวนฟ้องร้องของ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษาสอบสวน และหน่วยงานต่างๆ อย่างมีเอกภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส เช่นกัน การสอบสวนจะกระทำร่วมกันจากหน่วยงานหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย ภายใต้การบริหารการสอบสวนของอัยการ ระบบการพิจารณาคดีอาญาเป็นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การฟ้องคดีอาญาก็ถือว่าการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยหลักการนี้รัฐเท่านั้นที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญา เอกชนหรือประชาชนไม่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเองหลักการนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesar Baccaria) กระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นจะมีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งหมด 3 องค์กรด้วยกัน คือ องค์กรตำรวจ อัยการ และผู้

พิพากษาไต่สวน ใน 3 หน่วยงานนี้ มีหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการแยกกันทำงานอย่างเด็ดขาด เหมือนของประเทศไทย แต่ก็มีจุดร่วมกัน ประสานงานกัน ค้นหาพยานหลักฐาน เช่น ตำรวจและอัยการต่างก็มีอำนาจในการสอบสวนผู้ต้องสงสัย สามารถสอบสวนร่วมกันได้ และ ผู้พิพากษาไต่สวนก็จะมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้ (อุทัย อาทิวะ, 2557) ดังนี้

ตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศส สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายคดี และตำรวจทางปกครอง ซึ่งตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ที่จะมีหน้าที่ในการสอบสวน จับตัวผู้กระทำความผิด หรือ ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่สอบสวนเบื้องต้นเหมือนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศไทยนั่นเอง หากเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า พนักงานตำรวจสามารถสอบสวนเองได้ โดยสำนวนการสอบสวนทั้งหมดนั้น เมื่อพนักงานตำรวจสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงส่งสำนวนให้กับอัยการพิจารณาต่อไป สำหรับอัยการนั้น อัยการของประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ได้มีหน้าที่แยกต่างหากจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจและตัวแทนต้องอยู่ประจำการภายใต้การควบคุมดูแลของอัยการ โดยอัยการอาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและตัวแทนรวบรวมข้อมูลใดๆ ที่อัยการพิจารณาว่าเป็นประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างถูกต้อง (CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 38) โดยอัยการจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือควบคุมการสอบสวน ถือว่าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน กล่าวคือในการสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ตำรวจจะมีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวน เพราะอำนาจสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสจะอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการเสมอ ดังนั้น จึงถือได้ว่าพนักงานอัยการเมื่อได้รับคำฟ้องและข้อกล่าวหาพนักงานอัยการสามารถตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรกับคำฟ้องและข้อกล่าวหาเหล่านั้น (CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 40) โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของอัยการว่าจะสอบสวนเองหรือมอบหมายให้พนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวน แต่โดยทั่วไปในทางปฏิบัติแล้วอัยการมักจะปล่อยให้อำนาจในการสอบสวนคดีเป็นของพนักงานตำรวจ ในส่วนของการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็เช่นกัน อัยการอาจแสวงหาเอง หรือให้พนักงานตำรวจไปดำเนินการเพิ่มเติมก็ได้ (อุทัย อาทิวะ, 2557)

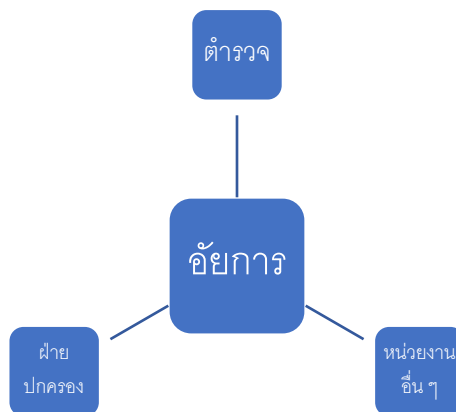
ในญี่ปุ่นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่นใช้หลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” แต่มีความผิดบางฐานที่ห้ามพนักงานอัยการฟ้องคดี หากผู้เสียหายไม่แจ้งความร้องทุกข์ก่อน (Article 247. The Code of Criminal Procedure. Japan) ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ได้วางหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้หลายประการ (Japanese Bill of Right) โดยผู้มีอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา คือพนักงานอัยการเท่านั้น ไม่มีระบบการฟ้องคดีโดยราษฎร ญี่ปุ่นถือ “หลักอำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” และอัยการยังสามารถที่จะใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางในการชะลอการฟ้องคดีอาญา ถึงแม้ว่าจะมีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เมื่อพิจารณาถึงเหตุ

แวดล้อม ได้แก่ อายุ เงื่อนไขการกระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิด ตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอัยการอาจสั่งชะลอการฟ้องได้ ระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบ “กล่าวหา” (Accusatorial System) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา Article 1. The Code of Criminal Procedure. กำหนดหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (UNAFEI, 2014) คือ การพิสูจน์ความจริงที่ถูกต้อง การปรับใช้กฎหมายอาญาด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว การรักษาประโยชน์สาธารณะ และเป็นหลักประกันพื้นฐานส่วนบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน

หลักการคือจะพยายามมิให้บุคคลใดอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระยะเวลานาน มีช่องทางออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายวิธีทาง (Diversion) อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน (ตำรวจ+อัยการ) ภารกิจหลักอัยการในประเทศญี่ปุ่น 4 ประการ คือ 1. สืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดคดีอาญา สอบผู้ต้องหา สอบคำพยาน และพิจารณาพยานเอกสารและพยานวัตถุที่รวบรวมมาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ การแจ้งข้อหาเป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ การปรับบทกฎหมายที่เป็นฐานความผิดเป็นหน้าที่ของอัยการ อัยการญี่ปุ่นสามารถรับเรื่องราวร้องทุกข์ได้เอง ตลอดทั้งการขอหมาย จับ ชั่ง ปล่อย คั่น ได้ (UNAFEI, 2014)

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบใหม่คือ การให้อัยการเป็นศูนย์กลางของการสอบสวนฟ้องร้องในคดีอาญา หรือเป็นหลัก หรือผู้มีอำนาจรับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา และสามารถให้ฝ่ายปกครองหรือตำรวจสอบสวนแทนได้ในบางลักษณะคดี ปรากฏตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แสดงระบบสอบสวนโดยมีอัยการเป็นหลัก

ตามแผนภาพจะทำให้ระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยมีอัยการเป็นหลักและทำงานร่วมกันกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ด้วยความร่วมมือกัน ซึ่งสอดคล้องกับระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสามารถแก้ไข ปัญหาการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยได้อย่างตรงประเด็นและเป็นไปตามเป้าหมายของการปฏิรูปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

สรุป/ข้อเสนอแนะ

อาศัยความตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และหลักการ และแนวคิดทฤษฎีของระบบ “กล่าวหา” และข้อมูลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่างๆ ที่ทำการศึกษา จึงพบว่าประเทศไทยมีปัญหาที่สำคัญในเชิงโครงสร้าง และใน ส่วนของระบบของการสอบสวนฟ้องร้องที่แยกกันทำงาน ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการ บริหารอำนวยความยุติธรรมเป็นอย่างยิ่งและผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ความเชื่อถือศรัทธาในระบบงานยุติธรรม ผลการศึกษาการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศตัวอย่าง ที่ทำการศึกษา ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และญี่ปุ่น พบว่า การ สอบสวนฟ้องร้องของประเทศเป็นอำนาจเดียวกัน ทำงานโดยอาศัยร่วมกันอย่างมี ประสิทธิภาพ อัยการสามารถรับเรื่องร้องทุกข์ได้ และเป็นผู้ปรับข้อเท็จจริงกับข้อกฎหมายใน การกำหนดความผิดฐานต่างๆ และขอออกหมายต่างๆ ได้เอง มิได้เฉพาะตำรวจเท่านั้น ผู้ที่ทำ หน้าที่บริหารคดีโดยเฉพาะในชั้นสอบสวนต้องเป็น อัยการ จะทำให้การสอบสวนฟ้องร้องรวม เป็นเอกภาพเดียวกันได้ งานวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้ปรับแก้กฎหมายและทางปฏิบัติ ให้การ สอบสวนฟ้องร้องเป็นเอกภาพเดียวกัน โดยให้พนักงานอัยการ รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน คดีอาญาทุกคดี และทำการสอบสวนคดีอาญาด้วย โดยเฉพาะคดีสำคัญ ทั้งนี้ อาจผ่อนปรนงาน ให้พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทแทนได้ในบางลักษณะคดี เช่น คดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อย เป็นต้น เพื่อบรรเทาภาระของอัยการในชั้นสอบสวนให้มากขึ้น เช่น การรับเรื่องราวร้องทุกข์ การปรับบทกฎหมายเพื่อกำหนดฐานความผิด การขอออกหมาย อาญาต่างๆ เช่น หมายจับ หมายค้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2564). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์. (2562). การปฏิรูปการสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย. วารสาร กฎหมายสู่ทฤษฎีธรรมาธิราช, 30(2). 1-15.
- ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ตลเจิม. (2561). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. วารสาร กฎหมายสู่ทฤษฎีธรรมาธิราช, 31(1),

- อิงครัต ดลเจิม. (2561). การบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อุทัย อาทิวะ. (2557). รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: หจก.วี.เจ.พรินติ้ง.
- Claus Roxin. (2014). Strafverfahrensrecht. 28 Auflage. München Germany: C.H.Beck.
- Heribert Ostendorf. (2012). trafprozessrecht. 1 Auflage. Baden-Bade: Nomos.
- John H. Langbein. (1977). Comparative Criminal Procedure. Germany, St.Paul: West Publishjng Company.
- UNAFEI. (2014). Criminal Justice in Japan. Tokyo Japan: UNAFEI.
- Volker Krey. (2009). German Criminal Procedure Law. Stuttgart Germany: Kohlhammer.